

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Вступ. Сучасні умови, в яких знаходиться українська економіка характеризуються певними рисами: занепад національної промисловості, розвиток тіньової економіки, постійне зростання кількості економічних правопорушень, виникнення нових схем скоєння економічних злочинів тощо. Все це, безумовно, негативно впливає на загальну економічну ситуацію в країні та висуває на першочергове місце гостру проблему – забезпечення ефективності державного фінансового контролю (надалі - ДФК), бо саме він виступає основним важелем впливу на сталий розвиток країни завдяки забезпеченню ефективного і законного керування державними фінансовими ресурсами. Водночас, на думку автора, важливим в цьому напрямі є вивчення саме зарубіжного досвіду ДФК. Це зумовлено його ефективністю в зарубіжних країнах, що доведено практикою. Все це зумовило вибір теми даної статті та підтверджує її актуальність.

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка та обґрунтування напрямів адаптації зарубіжного досвіду здійснення ДФК до національного середовища.

Задля досягнення окресленої мети в межах даного дослідження вирішено наступні завдання:

- розглянуто засади здійснення ДФК в зарубіжних країнах;
- виокремлено особливості здійснення ДФК в зарубіжних країнах;
- розроблено та обґрунтовано напрями адаптації досвіду зарубіжних країн в сфері ДФК до національного середовища.

Слід зазначити, що на сьогодні проблемою вивчення зарубіжного досвіду фінансового контролю взагалі та ДФК зокрема займається ряд вчених: Алієва В.Ш.[1], Даценко Г.В. [2], Дікань Л.В.[3;4], Дорош Г.І.[5], Дрозд І.К. [6], Загородня А.Ю. [11], Карпов Е.С. [7], Ковалюк О.М. [8], Мамишев А.В. [10], Розумович Л.А.[11], Синиченко К.Г.[2], Шпильова Д.В. [2], Юргелевич С.В. [13]

та багато інших. Але на сьогодні зазначена проблема, все ж таки, залишається остаточно не вирішеною.

Результати дослідження. Так, основним міжнародним нормативним документом у сфері ДФК є Декларація про керівні принципи фінансового контролю. Вона являє собою базовий, принциповий документ, що враховує різні системи фінансового контролю, різне розуміння місця фінансового контролю в системі державних функцій і гілок влади, а також різні рівні розвитку, яких фінансовий контроль досяг в окремих регіонах. Аналізуючи вітчизняне законодавство, можна побачити наявність окремих законів та нормативно-правових актів, що регламентують контрольні повноваження і процедури лише для деяких суб'єктів державного фінансового контролю. [6]

Це, являє, на думку автора, одну з основних проблем ДФК в сучасних умовах протиріччя законодавчого окреслених положень.

Слід також вказати, що основним елементом функціонування моделі ДФК країн ЄС є загальна відповідальність керівників органів державного сектору перед парламентом та громадськістю за стан системи контролю. В той час як в Україні існує практика покладання керівниками відповідальності за діяльність та досягнення мети очолюваних ними органів лише на працівників контрольно-ревізійних підрозділів або посадових осіб, до обов'язків яких належить проведення ревізій і перевірок, що є принципово некоректним. Фактично у системі ДФК в межах окремого господарського суб'єкта повинні бути задіяні всі підрозділи з основної функціональної діяльності, бухгалтерські, планові, економічні, фінансові, юридичні та інші підрозділи органу державного сектору. У деяких країнах створено спеціальні органи, які контролюють не лише бюджетно-фінансові питання, а, по суті, всю роботу державного апарату. В Японії, наприклад, таку функцію виконує Управління адміністративного контролю при канцелярії прем'єр-міністра. В його завдання входить підготовка пропозицій щодо вдосконалення системи і структури державного управління, зміцнення службової дисципліни державних чиновників, боротьби з корупцією, бюрократизмом, розробка проблем окремих верств населення, для розв'язання яких потрібна взаємодія кількох відомств. [13]

ДФК в Україні здійснюється органами однієї системи, які перебувають в адміністративній підпорядкованості, і спрямований на вирішення завдань, що стоять перед певним конкретним органом управління. На центральному рівні державного управління контроль здійснюють органи виконавчої влади та інші інституції. Кожний орган виконавчої влади наділений певними правами з управління державними фінансами та здійснює державний фінансовий контроль у зазначеній сфері, яка становить елемент фінансової системи. Завданнями цих органів є оцінка достовірності й відповідності рахунків законодавству та встановленим нормативам. [8]

Зазначимо, що у країнах Західної Європи з високим рівнем фінансової дисципліни державний фінансовий контроль у формі інспектування практично не здійснюється. Але на сьогодні відмовитися від контролю в формі інспектування для України не є можливим через наявність строків дійсності порушень. Таким чином, серед основних особливостей здійснення ДФК в зарубіжних країнах є наступні (рис.1.1).

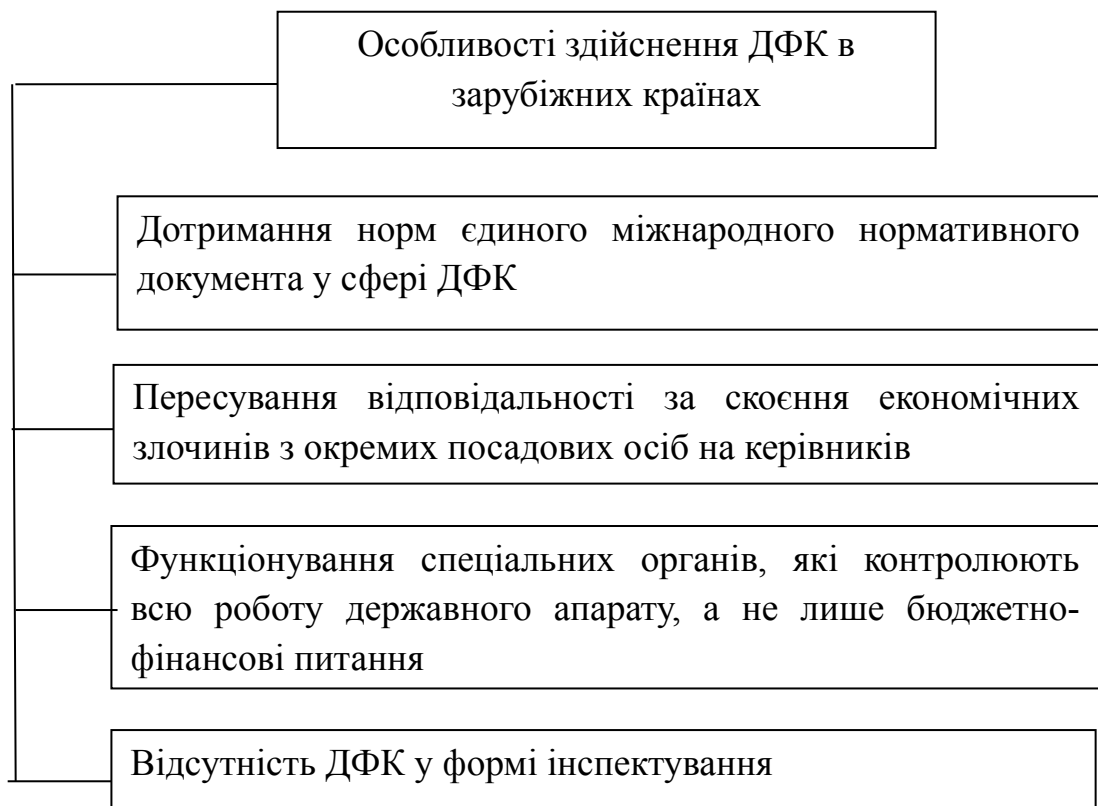

Рис. 1.1. Особливості здійснення ДФК в зарубіжних країнах

Але не всі з перелічених особливостей можуть бути адаптовані до украї-

нського середовища. Так, на думку автора, доцільним в Україні є запровадження лише перших двох особливостей:

створити механізм дотримання єдиного нормативного документа у сфері ДФК, що відповідав би міжнародним вимогам;

покласти відповідальність за економічні правопорушення на керівників господарювання суб'єктів.

До того ж, доцільно було б створити єдиний орган ДФК, який би діяв зовні. Іншим органам ДФК надати риси внутрішнього контролю. Задля впровадження останньої пропозиції доцільно зупинитись на особливостях роботи вищих контрольних органів в галузі ДФК.

До вищих контрольних органів в галузі державного фінансового контролю належать: Головне контрольне управління США, Національне контрольно-ревізійне управління у Великобританії, Управління Генерального аудитора в Канаді, Федеральна рахункова палата в Німеччині, Рахункова палата у Франції та ін.

Особливості діяльності вищих контрольних органів зарубіжних країн наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Особливості діяльності вищих контрольних органів зарубіжних країн

Вищий контрольний орган	Особливості діяльності
1	2
Рахункова палата Туреччини	Особлива увага приділяється підготовці та добору фахівців, особливо до професійного персоналу. Головні, старші аудитори й аудитори згідно із законом про Рахункову палату Туреччини та законом про державний персонал починають свою кар'єру в Рахунковій палаті з посади аудитора-асистента. Аудитор-асистент проходить у Рахунковій палаті

Продовження табл. 1.1.

1	2
---	---

	дворічне стажування і тільки після успішного складання екзамену приймається на роботу. [1]
Головне контрольно-ревізійне управління США	Має доступ практично до всіх фінансових документів міністерств і відомств. За дорученням палат і комісій Конгресу США чи навіть окремих конгресменів Головного контрольно-ревізійного управління може здійснювати оцінку результативності державних програм і діяльності федеральних відомств; проводити спеціальні обстеження і перевірки обґрунтованості цін на продукцію; фінансово-економічних аспектів контрактів міністерства оборони. Інспектори Головного контрольно-фінансового управління перевіряють також діяльність ревізорів виконавчої влади. В окремих випадках перевірки здійснюються в координації із слідчими органами міністерства юстиції та іншими органами, наділеними відповідними повноваженнями. [10]
Рахункова палата Франції	Контролює фінансову діяльність адміністративних інститутів, виявляє їх помилки і прорахунки, що завдають шкоди державним фінансам. Вона перевіряє як саме використовуються кредити, фонди і цінності, управління якими доручено державним службам і іншим офіційним юридичним особам, здійснює контроль за різноманітними установами в сфері соціального забезпечення, рахунками державних підприємств і їх філій. Також, в окремих випадках здійснює контроль за приватними юридичними особами з числа тих, що одержують допомогу держави. Органами державного фінансового контролю у Франції є також Генеральна інспекція фінансів і Генеральна інспекція адміністрації. Перебуваючи в безпосередньому підпорядкуванні міністра економіки і фінансів Генеральна інспекція фінансів виконує функції контролю на місцях за діяльністю служб

1	2
	Міністерства економіки і фінансів. Вона контролює діяльність всіх призначених державою бухгалтерів та адміністративної бухгалтерії вторинних розпорядників кредитів, державних підприємств, а також тих недержавних органів і підприємств, що перебувають під фінансовим контролем держави. Ця ж установа організовує та здійснює дослідження економічних проблем на замовлення державних органів, а також за власною ініціативою. [10]
Європейська рахункова палата	<p>Складається з 15 членів, кожен з яких представляє країну-члена Європейського співтовариства.</p> <p>Термін її повноважень становить 6 років, причому призначення відбувається не одноразово, а в кілька етапів.</p> <p>Завдання Європейської рахункової палати полягає у здійсненні нагляду за фінансовою діяльністю Європейського співтовариства і забезпеченні гласності в управлінні фінансами.</p>
Європейський парламент	Проводить попередній фінансовий контроль при розгляді проекту бюджету, здійснює поточний контроль за допомогою запитів, а в якості подальшого контролю приймає звіт про виконання бюджету.
Європейська система центральних банків (ЄСЦБ) і Європейський центральний банк (ЄЦБ).	Головною метою ЄСЦБ є підтримка стабільності цін. Безпосереднє її функціонування забезпечується ЄЦБ, наділений широкими повноваженнями, в тому числі в сфері банківського контролю і нагляду [7].

Отже, на основі вищезазначеного можна запропонувати наступні напрями адаптації зарубіжного досвіду ДФК до національних умов (рис. 1.2.)

Рис. 1.2. Напрями адаптації зарубіжного досвіду ДФК до національних умов

Висновок. Наукова новизна даного дослідження полягає в розробці і обґрунтуванні напрямів адаптації зарубіжного досвіду ДФК до національних умов. При цьому, як напрямок подальших досліджень, варто зазначити, необхідність дослідження людського фактору в забезпеченні ефективності ДФК.

Література:

1. Алієва В.Ш. Роль рахункової палати Туреччини в бюджетному процесі // Фінанси України. - 2001. - №6. - С. 68-71.
2. Даценко Г.В., Шпильова Д.В., Синиченко К.Г. Здійснення державного фінансового контролю в зарубіжних країнах // http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64441.doc.htm
3. Дікань Л. В. Система фінансового контролю в Україні: сучасний стан організації та перспективи розвитку: монографія / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна, Н. М. Шульга, Т. В. Мултанівська, Т. С. Воїнова; за заг. ред. к.е.н., проф. Дікань Л. В. - Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. - 96 с.
4. Дікань Л. В. Фінансовий контроль: теорія та методологія. Монографія / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна. - Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. - 92 с.
5. Дорош Н.І. Державний фінансовий контроль: зарубіжний досвід і шляхи вдосконалення // Фінанси України. – 1998. - №1. – С.47 – 55.
6. Дрозд І.К. Єдність зовнішнього та внутрішнього контролю в системі фінансово-економічного контролю// Фінанси України. - 2006. - №3. - С.135–140;
7. Карпов Е.С. Организационно-правовые основы государственного финансового контроля в зарубежных странах. // Вестник Владимирского юридического института. – 2007. - №3. – с. 216.
8. Ковалюк О.М. Роль контролю у фінансовому механізмі економіки // Фінанси України. – 2002. - №7. - С.151-155;
9. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р. № 158// <http://zakon1.rada.gov.ua>;
10. Мамишев А.В. Характерні аспекти організації державного фінансового контролю за рубежом. // Фінансовий контроль. – 2003. - №11. – с. 126.
11. Розумович Л.А., Загородня А.Ю. Науковий керівник: доц. Ліщинська Л.Б. Удосконалення державного фінансового контролю в Україні на досвіді зарубіжних країн // http://www.rusnauka.com/28_PRNT_2009/Economics/53238.doc.htm

12. Синюгіна Н.В. Зарубіжний досвід організації незалежного аудиту та його адаптація до національного середовища // Економіка розвитку. - 2010. - №4(56). - С.17-19

13. Юргелевич С.В. Система державного фінансового контролю// Фінанси України. – 2002.- №4 . - С.138-143.